

Unrecorded..

queer

violin Linda Suolahti | *piano* Miikka Taipale

Unrecorded -

Tarina tuntemattomasta

Monia lahjakkaita taiteilijoita on jäänyt varjoon klassisen musiikin maailmassa sukupuolen, etnisen tai sosioekonomisen taustan vuoksi. On musiikin kehityksen kannalta välttämätöntä tiedostaa, että emme näe ja kuule klassisen musiikin historiaa kokonaisena, jos ääniä sivuutetaan ja syrjitään.

Kautta historian suomalaiset säveltäjät ovat luoneet upeita teoksia, joista osa on jäänyt valtaosalle meistä täysin tuntemattomiksi. Unrecorded -albumisarjani tavoitteena on kertoa näiden vähemmän kuultujen sävelten tarinoita ja herättää huomiotta jääneet suomalaiset teokset eloon saattamalla käsikirjoitukset helposti käsillä oleviksi kuunneltaviksi äänitteiksi.

Näiden marginalisoitujen teosten äänitteiden julkaiseminen on ratkaisevan tärkeää, sillä se lisää tietoisuutta tästä upeasta musiikista jääden soimaan seuraaville sukupolville.

Linda Suolahti

Story of Unrecorded -

something that has not been written down or recorded officially

There have always been overlooked artists/composers in classical music because of their gender, race and/or socioeconomic status. It is essential to acknowledge that we are not seeing and hearing the whole (her)story due to this sidelining and discrimination of certain voices.

Throughout history, Finnish composers have created magnificent works, some of which have remained completely unknown to most of us.

Unrecorded, my album series breathes new life into the works of such marginalised Finnish composers by transforming their manuscripts into accessible recordings.

Publishing these recordings is crucial; It will increase awareness and ensure such seminal works live on for future generations.

Linda Suolahti

ERKKI MELARTIN

(1875-1937)

Säveltäjä **Erkki Melartin** (1875–1937) on Suomen musiikin sateenkaarihistorian tunnetuimpia hahmoja ja nykypäivän näkökulmasta queer-ikoni. Hänen laajassa säveltuotannossaan päähuomion saavat usein hahmot, aiheet ja tyylit, jotka on perinteisesti ymmärretty feminiinisiksi, ja musiikissa voikin kuulla sukupuolista kumouksellisuutta. Helsingin Musiikkiopiston (nyk. Taideyliopiston Sibelius-Akatemian) rehtorina Melartin opetti sävellystä mielellään niin naisille kuin miehille – toisten sävellysopettajien hyväksyessä lähinnämiesoppilaat. Hän myös tuki ja auttoi muita sateenkaarevia muusikoita ja taiteilijoita. Tärkeitä asioita hänelle taiteiden ohella olivat teosofia, tiede, karjalaisuus ja kaukomatkat.

Sonaatti pianolle ja viululle op. 10, E-duuri, valmistui Melartinin ollessa 24-vuotias (1899). Sävellystyypinä moniosainen sonaatti vertautuu niin sanottuunkehitysromaaniiin, jossa päähenkilö kasvaa seikkailujensa myötä uudeksi ihmiseksi. Melartinin uusromanttinen sonaatti tarjoaa monenlaisia aineksia olemassaolon ihmettelyyn ja sisäiseen etsintään: kimmeltäviä sointimattoja, luksusvärejä, kummia koraaleja ja kaunosieluisia sävelhyppyjä.

Ensimmäinen osa (E-duuri) outouttaa sonaattimuodon, sillä sivuteema vie koko shown itselleen. Laulumuotoinen hidas osa (As-duuri) hehkuttaa soinnutusten ja sointivärien muodonmuutoksia sekä aistikkaita – niin paljon puhuvia – hiljaisuuksia. Kolmas osa (cis-molli) on villi scherzo, jossa on häivähdys pirunpolskaa ja Rimski-Korsakovin Šeherazadea. Teos päätty impressionistiseen fantasiaan (E-duuri), jonka esitysmerkintänä on ”humoristisesti”: kaikkea ei tule aina ottaa niin vakavasti. Cantilène op. 44 nro 2 on sävelletty sellolle tai viululle pianon säestyksellä (1907). Nimi viittaa laulavuuteen ja lausuntamaisuuteen. Melartinin musiikissa on keskeistä henkisen etsinnän teema. Siihen liittyvän symbolistisen estetiikan mukaisesti F-duurissa soljuvan sävelmän voi kuulla ilmentävän rauhaa, lohdutusta ja voimaa – sisäistä valoa.

Susanna Välimäki

Composer **Erkki Melartin** (1875–1937) is one of the best-known figures in the queer history of Finnish music and, from today's perspective, a queer icon. His extensive musical output often focuses on characters, themes, and styles that have traditionally been understood as feminine, and his music can be heard to express gender subversion. As the director of the Helsinki Music Institute (now the Sibelius Academy of the University of the Arts), Melartin was happy to teach composition to both women and men, in contrast to many of his contemporaries, who mainly accepted male students. He also supported and helped other queer musicians and artists. In addition to the arts, Melartin was deeply engaged with theosophy, science, Karelian cultural heritage, and long-distance travel.

The Sonata for Piano and Violin, Op. 10, in E major, was completed when Melartin was 24 years old (1899). As a narrative type of composition, the multi-movement sonata is comparable to a coming-of-age novel, in which the main character grows into a new person through the course of their journey. Melartin's neo-romantic sonata offers a variety of ingredients for existential reflection and inner searching: shimmering harmonic textures, luxurious tone colours, enigmatic chorales, and soulful melodic leaps.

The first movement (E major) upends—or queers—the sonata form, as the secondary theme steals the show. The slow movement (A-flat major) is in a ternary form, and glows with harmonic and timbral transformations and sensuous—and very expressive—silences. The third movement (C-sharp minor) is a wild scherzo, tinged with devilish polska rhythms and echoes of Rimsky-Korsakov's Scheherazade. The work ends with an impressionistic fantasia (E major), with a performance instruction 'humorously', which is a reminder that not everything should always be taken so seriously.

Cantilène, Op. 44 No. 2, was composed in 1907 for cello or violin with piano accompaniment. The Italian title refers to its song-like and recitative character. In Melartin's oeuvre, spiritual seeking is a central theme. Aligned with symbolist aesthetics, the flowing melody in F-major may be heard as an embodiment of peace, solace, and mental strength—an inner light.

Susanna Välimäki

ELISAR RIDDELIN

(1993-)

Elisar Riddelin, kapellimestari ja säveltäjä
taiteellinen johtaja / ylikapellimestari Sinfoniaorkesteri Vivo

Sooloviuluteokseni sai alkunsa Linda Suolahden muusikkouden inspiroimana. Halusin tehdä teoksen, jossa omat musiikilliset ideani kiertävät Suolahden muusikkouden kanssa sopusoinnussa - kauneus ja temperamentti, laulavuus ja virtuoottisuus.

Ihtiriekko ja Sielunlintu käsittelee suomalaista mytologiaa. Ihtiriekko on murhatun lapsen haamu, joka kummittelee saamatta rauhaa, kunnes joku hänet löytää. Sielunlintu on jokaisella ihmisellä oleva minuus, joka lentää kohti pohjoista henkilön menehtyessä. Nämä kaksi kuoleman määrettä ovat teoksen pohjalla. Lapsen valitus - Sielunlinnun laulu. Kohtalo ja sattuma, jotka alati kilpailevat.

*Elisar Riddelin (*1993) on suomalainen kapellimestari, viulisti ja säveltäjä jonka musiikillinen tuotanto keskittyy pääasiassa suomalaisen mytologian ympärille.*

Elisar Riddelin, conductor and composer
Artistic director/Chief conductor Symphony orchestra Vivo

My solo violin work originated from inspiration drawn from Linda Suolahti's musicianship. I wanted to create a piece in which my own musical ideas intertwine harmoniously with Suolahti's artistry — beauty and temperament, lyricism and virtuosity. Ihtiriekko and Sielunlintu engages with Finnish mythology. The Ihtiriekko is the ghost of a murdered child, doomed to wander restlessly until someone finds it. The Sielunlintu (soul bird) is an inner essence possessed by every human being, which flies north at the moment of death. These two aspects of death form the foundation of the work: the child's lament — the song of the soul bird. Fate and chance, in constant competition.

Elisar Riddelin (b. 1993) is a Finnish conductor, violinist, and composer whose musical output focuses primarily on Finnish mythology.

L. ONERVA

(1882–1972)

L. Onerva eli Hilja Onerva Lehtinen (1882–1972) muistetaan ennen kaikkea runoilijana ja kirjailijana, mutta kirjallisen työnsä lisäksi Onerva maalasi, piirsi ja sävelsi. Musiikki oli monella tavalla tärkeä osa hänen luovaa toimintaansa, ja se näkyy myös hänen kirjallisessa tuotannossaan.

Onerva opiskeli nuoruudessaan musiikkia päämäärätietoisesti. Hän suoritti Helsingin yliopistolla musiikkitieteen sekä musiikinteorian opintoja, opiskeli laulua Alexandra Ahngerin johdolla ja otti sävellystunteja Ilmari Krohnilta sekä Robert Kajanukselta. Kipinä taiteiden pariin syttyi kuitenkin jo Helsingin Suomalaisen Tyttökoulun inspiroivassa ilmapiirissä sekä kotona, jossa Johan-isä soitti ahkerasti viulua. Opiskeluaikanaan Onerva harkitsi lukevansa lääkäriksi, jotta voisi säännöllisten tulojen turvin keskittyä säveltämiseen. Taidehistorian opinnot ja kirjailijanura veivät kuitenkin voiton.

L. Onervan musiikillinen tuotanto koostuu pääasiassa opiskeluaikana 1900-luvun alussa sävelletyistä yksinlauluista ja kuoroteoksista. Joukosta löytyy myös muutama kappale viululle ja pianolle, mukaan lukien Impromptu keijujen karkelosta. Tämä unenomaisen kaihoisa teos johdattaa kuulijansa kesäyön valon ja hämärän, toden ja taikamaailman rajapinnoille, joista voi löytää yhtymäkohtia queer-tematiikkaan. Sävellys edustaa koskettavasti Onervan omintakeista musiikillista ajattelua, jossa myöhäisromanttiset elementit yhdistyvät yllättäviin harmonisiin käänteisiin. Kappale lienee alun perin ollut osa laajempaa Kesäyön kantaatti -nimistä kokonaisuutta, josta on säilynyt myös laulu- ja kuoro-osuuksia Onervan omiin teksteihin. Impromptun käsikirjoitus on tallella Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran arkistossa L. Onervan papereiden joukossa. Teoksen tarkasta sävellysajankohdasta ei ole tietoa, mutta sen käsikirjoitus on mahdollisesti peräisin säveltäjän myöhemmiltä elämänvaiheilta Nikkilän sairaalasta.

Nuppu Koivisto-Kaasik

L. Onerva, born Hilja Onerva Lehtinen (1882–1972), is best remembered as a poet and writer, but in addition to her literary work, she also painted, drew, and composed music. Music played a significant role in her creative life and is reflected throughout her literary output as well.

As a young woman, Onerva studied music with serious dedication. At the University of Helsinki, she took courses in musicology and music theory, studied singing with Alexandra Ahnger, and took composition lessons from Ilmari Krohn and Robert Kajanus. Her artistic spark had already been lit earlier in the inspiring atmosphere of the Helsinki Finnish Girls' School and at home, where her father Johan played the violin with enthusiasm. During her student years, Onerva even considered studying medicine so she could support herself financially and devote herself to composing. However, her studies in art history and the call of a literary career ultimately prevailed.

L. Onerva's musical output consists mainly of solo songs and choral works composed during her student years in the early 20th century. Among these are also a few works for violin and piano, including *Impromptu on the Fairy Dance*, a dreamlike and wistful piece that draws the listener to the borderlands between the light and twilight of a summer night — between reality and a magical world. These liminal zones may also invite queer interpretations. The piece is a touching example of Onerva's original musical thinking, in which late-Romantic elements are fused with unexpected harmonic turns. It was likely once part of a larger work titled *Summer Night Cantata*, of which some vocal and choral sections with Onerva's own texts have also survived. The manuscript of *Impromptu* is preserved in the archives of the Finnish Literature Society among Onerva's papers. Although its precise date of composition is unknown, it may stem from Onerva's later life, possibly written during her years at Nikkilä Hospital.

Nuppu Koivisto-Kaasik

KERTTU WANNE

(1905-1963)

Kerttu Wanne (1905–1963) oli kansainvälisen uran luonutviulistiähti mutta myös säveltäjä ja kirjailija. Suomen sateenkaarihistoriassa Wanteella on tärkeä paikka yhdessä elämänkumppaninsa, pianisti Astrid Joutsenon kanssa. Monien historian taitelijanaisparien tavoin heidän suhteensa luonne ymmärrettiin valtavirtakulttuuria vapaammissa taiteilija- ja älykköpiireissä, ja lähimpien sukulaisten keskuudessa, mutta sitä ei voinut näyttää julkisesti aikana, joka tuomitsi homoseksuaalisuuden mielisairaudeksi ja rikokseksi.

Turussa syntynyt Wanne konsertoi jo koululaisena. Helsingin Musiikkiopiston jälkeen 18-vuotias viulisti lähti jatkamaan opintojaan ensin Berliiniin ja myöhemmin Pariisiin, jonne hän asettui pysyvästi Joutsenon kanssa. Hän teki näyttävän uran Keski-Euroopassa orkestereiden solistina, ja hänestä kirjoitettiin jatkuvasti sanoma- ja aikakauslehdissä. Yhdessä konserttikaudeksi (1927) kohuttu kuuluisuus poikkesi työskentelemään Turun kaupunginorkesterin konserttimestarina – ollen ensimmäinen nainen Suomessa siinä työssä. Wanne ja Joutseno esiintyivät myös duona, läpi koko yhteisen elämänsä.

Maailmansota sai pariskunnan muuttamaan takaisin Suomeen. Wanne harjoitti kulttuuridiplomatiaa ja antoi satoja hyväntekeväisyyskonsertteja Suomessa sekä Yhdysvalloissa. Kirjailijana hän julkaisi aforismi-, runo- ja esseekokoelmia. Talvet pariskunta vietti Turussa ja kiertueilla, kesät saareissa Rymättylässä. Metropoleihin tottunut suuren maailman tähti totesi pitävänsä Turun ”uinailevasta ja melankolisesta tunnelmasta”. Luonteeltaan Wannetta on kuvattu vilkkaaksi ja seuralliseksi, ja hänen kirjeitään rydyttää pidäkkeetön hauskuuttelu.

Viululle ja pianolle sävelletty Volatiles (1931) eli Lintuja tai Haihtuvia on konserttietydi. Se koostuu ikiliikujamaisesta aineksesta, joka pitää musiikin jatkuvasti ”ilmassa”. Asteikkojen ja murtosointujen katkeamatonta pyrähtelyä leimaavat vitsikäs kromatiikka ja äkkiväärät sävyt. Kappale kuului Wanne–Joutseno-duon suosikkinumeroihin.

Susanna Välimäki

Kerttu Wanne (1905–1963) was not only a violin star with an international career, but also a composer and writer. In the history of Finnish LGBTQ+ culture, Wanne holds an important place together with her life partner, pianist Astrid Joutseno. Like many women artist couples throughout history, the nature of their relationship was understood in the more liberal circles of artists and intellectuals and among their closest relatives. However, their relationship could not be shown publicly at a time when homosexuality was condemned as a mental illness and a crime.

Born in Turku, Wanne began performing concerts already as a schoolgirl. After her studies at the Helsinki Music Institute, the 18-year-old violinist continued her studies first in Berlin and later in Paris, where she settled permanently with Joutseno. She had a dazzling career in Central Europe as a soloist with orchestras, and she was frequently featured in newspapers and magazines. In 1927, the much-discussed celebrity returned to Finland for a single concert season to work as the concertmaster of the Turku City Orchestra—the first woman in Finland to hold such a position. Wanne and Joutseno also performed as a duo throughout their life together.

World War II prompted the couple to move back to Finland. Wanne engaged in cultural diplomacy and gave hundreds of charity concerts in Finland and the United States. As a writer, she published collections of aphorisms, poetry, and essays. The couple spent winters in Turku and on tour and their summers on an island in Rymättylä in the Turku Archipelago. Accustomed to metropolises, the star of the big world said she liked Turku's 'dreamy and melancholic atmosphere'. Wanne has been described as lively and sociable, and her letters are peppered with unrestrained humour.

Volatiles (1931), meaning *Birds or Ephemerals*, is a concert étude composed for violin and piano. It consists of perpetual mobile material that keeps the music constantly 'in the air'. The uninterrupted flurries of scales and broken chords are marked by witty chromaticism and sudden, quirky colours. The piece was a favourite number in the Wanne–Joutseno duo's repertoire.

Susanna Välimäki

HELVI MÄKINEN

(1902-1988)

Helvi Mäkinen (1902–1988) teki elämäntyönsä Tampereen Työväen Teatterin kapellimestarina luoden suuren määrän näytelmämusiikkia. Hän johti myös oopperaesityksiä ja sinfoniakonsertteja sekä toimi pianistina, pianonsoitonopettajana ja kriitikkona.

Nykyään Mäkinen muistetaan tangoklassikostaan Kotkan ruusu (1941). Se oli alun perin vain yksi laulu Mäkisen säveltämässä ja Leo Anttilan sanoittamassa laulunäytelmässä Kotkan lauluja. Revyyssä oli parikymmentä muutakin musiikkinumeroa, mutta partituuria ei ole enää saatavilla. Kun tamperelainen muusikko Pauli Räsänen levytti Kotkan ruusun vuonna 1969 ja esitti sen televisiossa, laulu sai saman tien koko kansan suosion. Ilman Räsäsen levytystä Kotkan ruusu olisi luultavasti vaipunut unholaan säveltäjänsä muun tuotannon tavoin.

Mäkinen sävelsi teatteriin lukemattomia lauluja, alku- ja välisoittoja, tanssimusiikkia ja äänimaailmaa. Harmi kyllä Mäkinen ei julkaissut sävellyksiään. Teatterityö oli kiireistä ja kuluttavaa, ja Mäkinen jäi sairauseläkkeelle 56-vuotiaana (1958). Valtion taiteilijaeläke hänelle myönnettiin vuonna 1970.

Mäkinen oli nuorena joitakin vuosia naimisissa erään liikemiehen kanssa, mutta erosi tästä vuonna 1935. Hänen loppuelämän kumppaninsa oli lausuntataiteilija jateatteriohjaaja Klaara Näre-Keskinen (1909–1999). Tietävästi pari jakoi elämänsä 1940-luvulta alkaen.

Kotkan ruusu kertoo öisen satamakaupungin aistivoimaisesta tunnelmasta tangorytmin loiskuvina aaltoina ja keinuvina lanteina. Illan hämärässä jotkut toteuttavat salaisia halujaan ja jotkut tekevät vain työtään. Elämän ohimenevä luonne on kuitenkin se syvin totuus, jonka kaikki ihmiset jakavat keskenään, mikä myös antaa aihetta juhlia, aina kun mahdollista – tai vielä kun voi. Säveltäjä Elisar Riddelin on laatinut Mäkisen ikivihreästä uuden version viululle ja pianolle. Säkeistömuoto korostaa kohtalon vääjäämättömyyttä, ja kudoksen ja soinnin muuntelut ja koristelut taas heijastelevat hetkeen heittäytyjän nautintoja.

Susanna Välimäki

Helvi Mäkinen (1902–1988) devoted her life's work to the Tampere Workers' Theatre as a conductor, creating a large amount of incidental music. She also conducted opera performances and symphony concerts and worked as a pianist, piano teacher, and music critic.

Today, Mäkinen is remembered for her tango classic *Kotkan ruusu* (The Rose of Kotka, 1941). It was originally just one song among many in the musical play *Kotkan lauluja* ('Songs of the City of Kotka'), composed by Mäkinen with lyrics by Leo Anttila. The revue included around twenty other musical numbers, but the score is no longer available. When Tampere-based musician and schlager singer Pauli Räsänen recorded *Kotkan ruusu* in 1969 and performed it on television, the song immediately won the hearts of the public. Without Räsänen's recording, *Kotkan ruusu* would likely have faded into obscurity like the rest of Mäkinen's output.

For the theatre, Mäkinen composed countless songs, overtures and interludes, dance music, and atmospheric soundscapes. Unfortunately, she never published her compositions. Theatre work was busy and exhausting, and Mäkinen retired on disability at the age of 56 (1958). She was granted a state artist pension in 1970.

In her youth, Mäkinen was married to a businessman for a few years, but they divorced in 1935. Her partner for the rest of her life was the recitation artist and theatre director Klaara Näre-Keskinen (1909–1999). The couple reportedly shared their lives from the 1940s onwards.

The Rose of Kotka depicts the sensual atmosphere of a port town at night through splashing tango rhythms and swaying hips. In the dusk, some fulfil secret desires, while others simply do their work. Yet the fleeting nature of life is the deepest truth that all people share, which also gives cause to celebrate whenever possible, or while one still can.

Composer Elisar Riddelin has created a new version of this evergreen piece for violin and piano. The strophic form emphasizes the inevitability of fate, while the variations and embellishments in texture and tone quality reflect the pleasures of living in the moment.

Susanna Välimäki

Pianisti ja kapellimestari **Miikka Taipale** on nousukiidossa oleva suomalainen muusikko, joka on lyhyessä ajassa vakiinnuttanut asemansa yhtenä maan kiinnostavimmista ja intohimoisimmista esiintyjistä. Pianistina Taipale on tunnettu erityisesti syvällisistä ja värikkäistä Bach-tulkintoista sekä improvisaatiotaidoistaan. Ura kapellimestarina on vienyt Taipaleen Suomen lisäksi aina Lähi-itään asti, jossa hänen intuitiivinen ja keskusteleva muusikkoutensa on tehnyt suuren vaikutuksen paikalliseen musiikkielämään.

Pianist and conductor **Miikka Taipale** is a fast-rising Finnish musician who has, in a short time, established himself as one of the country's most compelling and passionate performers. As a pianist, Taipale is especially known for his profound and colorful interpretations of Bach, as well as for his skills as an improviser. His career as a conductor has taken him beyond Finland as far as the Middle East, where his intuitive and dialogical musicianship has made a strong impact on the local music scene.

Viulisti **Linda Suolahti** on Suomen musiikkikentän energisimpiä, luovimpia ja monipuolisuudessaan kyvykkäimpiä edustajia. Hän on osoittautunut merkittäväksi suunnannäyttäjäksi Suomen taidemusiikin kentällä ja tehnyt vaikutuksen rohkeudellaan tapahtumien organisoinnissa ja ohjelmistokokonaisuuksien rakentajana sekä sykähdyttävänä esiintyjänä.

One of Finland's most interesting solo violinists, **Linda Suolahti**, is seen as a significant trendsetter in Finnish art music, having impressed with her courage as an organiser of events and as an artistic director. She is currently based in Helsinki and enjoys a versatile career as a guest leader and chamber musician, regularly invited to play in some of the world's leading music festivals and concert halls.

ERKKI MELARTIN (1875–1937):

Violin Sonata No. 1 in E major, Op. 10 34:48

1 – Allegro 8:50

2 – Adagio 9:56

3 – Scherzo (Allegro molto vivace) 6:41

4 – Finale (Allegro umoristicamente) 9:19

ELISAR RIDDELIN (*1993)

5 – Ihtiriekko ja Sielunlintu for solo violin 8:23

L. ONERVA (1882–1972)

6 – Impromptu Keijujen karkelosta 1:16

KERTTU WANNE (1905–1963)

7 – Volatiles 1:31

HELVI MÄKINEN (1902–1988)

8 – Kotkan ruusu 5:29

ERKKI MELARTIN (1875–1937)

9 – Cantilene, Op. 44 No. 2 4:43

Total 56:12

Linda Suolahti, violin
Miikka Taipale, piano